

L'ORIGEN CATALÀ DE LA PESSETA (O "PECETA")

Gairebé un segle després del 1714, moment en què el país va perdre, entre molts d'altres, el dret a emetre moneda, l'any 1808, a la ciutat de Barcelona, i quan Catalunya estava annexionada a l'Imperi francès com un nou departament, s'encunyaren les primeres monedes amb la paraula pesseta. Aquestes pessetes pretenien guardar una equivalència estètica i de fraccionament amb al sistema monetari de l'època (sobretot el francès), i foren encunyades a la casa de la moneda que estava situada al carrer de Flassaders, al costat del carrer de les Mosques.(1)

La pesseta es podria considerar doncs com la unitat monetària oficial a Catalunya durant l'ocupació napoleònica (1808-1814). Aquesta emissió de Barcelona que recull la paraula "peseta" fou produïda en plata i en or. En total s'encunyaren 938.335 peces d'1 pesseta (entre 1809 i 1814), 154.640 peces de 2 ½ pessetes (entre 1808 i 1810), i 1.000.476 peces de 5 pessetes (entre 1808 i 1814), totes elles en plata; i en or s'encunyaren 9.578 unitats de 20 pessetes (de 1812 a 1814) (2). També portaren aquesta denominació, en forma abreujada, les 5 Ps. de resistència de Girona, Lleida i Tarragona batudes el 1809. En paral·lel a les emissions de pessetes també es va produir "xavalla" de coure de 4, 2, 1 i 1/2 quarts.

Està demostrat que la paraula "peceta" existia en llengua catalana des dels temps més remots com a diminutiu de "peça", que ja en el segle XV es va aplicar a la moneda de plata i que en l'edat moderna es feia servir per definir la peça de «dos rals» de l'època (3). A Catalunya als múltiples del "ral" n'hi deien peces: peces de dos, peces de quatre i peces de vuit. Ve a ser com si es digués: "dos o quatre o vuit rals en una sola peça". La peça de dos rals per tant, fou la més petita (peceta) de les peces o múltiples de "ral". Aquesta forma de denominar els múltiples del "ral" només es dona a Catalunya; a Castella empraven el "real de a dos", "de a cuatro", "de a ocho" i en les altres llengües usals europees empraven els noms dels múltiples, doble, doppio, double, etc.

Malgrat el seu nom equivalent a "peça més petita", aquestes monedes no tenien pas una mida reduïda (feien 26 mm de diàmetre aproximadament), ja que l'excés de plata provinent d'Amèrica va fer que aquesta disminuís de preu i per tant, per mantenir el valor monetari s'havien de fer monedes més grans.

La denominació popular de "pesseta" per aquestes monedes de "dos rals", entrà amb força en el lèxic castellà a principis del segle XVIII. Durant la Guerra de Successió, i a partir del 1707, l'arxiduc Carles d'Àustria inicia l'encunyació a Barcelona de grans quantitats de peces de "dos rals" de curs general per a gairebé tota la península (recordem que Carles es va proclamar rei, fins i tot en dues ocasions a Madrid). Aquesta producció monetària, les anomenades "pecetes carolines" fou significativa com ho demostra la seva abundància i llarga presència en el circulant. Aquesta

important activitat monetària féu que el mateix nom de “pesseta”, emprat inicialment en el lloc on s’originaven, es propagués per tot l’àmbit peninsular. I així, l’any 1737, trobem la publicació en castellà anomenada “Diccionario de Autoridades” en el qual es defineix la pesseta de la manera següent: *“La pieza que vales dos reales de plata de moneda Provincial, formada en figura redonda. Es voz moderadamente introducida”*. (4)

Cal recordar també que el múltiple més gran de la sèrie de la plata havia adoptat semblantment la forma popular de “duro”, una simplificació de la denominació hispanoamericana “peso fuerte” o “peso duro” que rebia la peça de “vuit rals”. (5)

La casa de la moneda de Barcelona es va tancar per ordre governamental el 1823, però aquesta va conservar tota la maquinària i encunys que disposava, malgrat que haurien d’haver-se traslladat a Madrid. Durant la I Guerra Carlista (1833-1840), el bàndol isabelí va produir monedes; en aquest context, i davant la petició de la Diputació provincial de Barcelona de reobrir la casa de la moneda de Barcelona, el govern central es va oposar i va promulgar una reial ordre el desembre de 1836 per tancar definitivament la seca de Barcelona. Però la Diputació de Barcelona no va complir aquesta ordre tot al·legant *“la necesidad y del apuro en que se encuentran para poder socorrer al ejército, para atender a los gastos de la guerra civil y su urgencia para pagar a las tropas”* (6) d’aquest bàndol isabelí. Des de l’onze de setembre de 1836, i sota la responsabilitat de Joan Reynals en representació de la Diputació de Barcelona, s’encunyaren a Barcelona les pessetes de plata dels anys 1836 i 1837 i “xavalla” de 3 i 6 quarts en coure.

L’any 1868, el ministre d’hisenda espanyol, el català Laureà Figuerola i Ballester, va signar el decret pel qual s’implantava la pesseta com a unitat monetària estatal i es deixaven de produir els rals de billó, els escuts i els morabatins vigents fins aleshores.

No hi va haver cap tendència afectiva lligada als seus orígens per part de Figuerola per elegir la pesseta; de fet, en aquell moment el ministre estava enemistat tant amb el moviment obrer català (pels incidents de 1855) com amb l’empresariat català (contrari als seus convenciments lliurecanvistes). *La peça de “dos rals” havia de ser la unitat monetària de l’Estat espanyol perquè tenia el contingut de plata precís que la feia equiparable en valor a les altres unitats monetàries dels països de la Unió Monetària Llatina (en un context en què España volia homologar-se a Europa en aquest aspecte)...la peça de “dos rals” ja tenia un nom propi que era fortament arrelat a l’Estat des de feia moltes dècades. Tothom en deia “pesseta”... Hauria estat certament absurd donar a la peça de “dos rals” una altra denominació que la plenament consolidada* (7)

La primera pesseta “espanyola” va ser encunyada el 1869, la seva producció es va centralitzar a Madrid i la seca de Barcelona va deixar de funcionar definitivament, amb l’excepció d’encunyacions molt puntuals a l’època d’Alfons XII i la dictadura de Franco.

A principis del segle XX, els professionals encarregats de posar en marxa la normalització lingüística del català varen decidir emprar la paraula "pesseta" per anomenar aquestes monedes. Això va ser un error, que mai es va corregir, ja que es van oblidar del seu original significat de "la peça més petita" per la qual cosa haurien de ser denominades "pecetes".(8)

Per finalitzar aquest text mencionarem la següent curiositat que no deix de ser significativa. A "*La historia de la Peseta*" que podem trobar a la web oficial de la Fabrica Nacional de la Moneda i Timbre de Madrid no apareixen aquestes primeres monedes catalanes (tant les del 1808 com les posteriors emissions isabelines) la qual cosa ens fa recordar que massa sovint a l'Estat espanyol els interessos ideològics estan per damunt del rigor científic.

Pesseta de plata del 1813 de la seca de Barcelona.

A/ Al voltant *EN* BARCELONA* 1813. Al camp i dintre d'una orla, tres estrelles de sis puntes / PESETA / dues palmes creuades.

R/ Anepígraf. Armes de Barcelona en cairo dintre d'una làurea ample.

AR. 5,41 g. Ø 27 mm.

GOIG, E. (1974), *La moneda catalana de la Guerra de la Independencia (1808-1814)*, Circulo Filatélico y Numismático, Barcelona, p. 46, núm. 22. (9)

La preposició EN, que precedeix al nom de Barcelona en totes aquestes emissions (inclusiu les encunyacions de coure de 4, 2 i 1 quart) sempre s'ha dit que es refereix a "Acuñada en Barcelona", com es pot intuir de segells i altres documents històrics. Sense voler negar aquesta afirmació, ens agradaria mencionar dos detalls que, si mes no, la podrien qüestionar; en primer lloc, en numismàtica el topònim acostuma a anar sense cap preposició al davant (aquesta es sobreentén) i l'altra és que es tracta d'una emissió en una època en què Catalunya no formava part de l'Estat espanyol, per tant el castellà no era idioma oficial. Ens agradaria en aquest escrit donar una altra alternativa per a les sigles EN; aquesta seria la de: Empereur Napoleon (màxima autoritat a Catalunya en aquell moment) tot reconeixent que no hem trobat cap prova històrica que ho certifiqui.

Peseta de plata de 1837 de la seca de Barcelona.

A/ PRINCIPADO DE CATALUÑA 1837, al voltant. Al camp i dintre d'una orla *1* / PESETA / Dues palmes creuades.

R/ *ISABEL 2ª. REYNA CONST. DE ESPAÑA* al voltant. Al camp, armes catalanes coronades i ornades. Dessota B*PS.

AR. 5,9 g. Ø 25 mm.

CRUSAFONT I SABATER, M. (2009), *Catàleg General de la Moneda Catalana, Països catalans i corona Catalano-Aragonesa (s.V aC-s. XX dC)*, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (IEC), Barcelona, p. 844, núm. 6043 b. (10)

L'emissió d'aquestes pessetes durant la I Guerra Carlista (1833-1840) responia a la necessitat de retribuir a les tropes de primera línia del bàndol isabelí que lluitaven en territori català (d'aquí sorgeix l'origen de l'expressió "pesseters", en castellà "peseteros", per denominar aquests militars). (11)

Bibliografia

- (1) ADZERIAS I CAUSI, GUSTAU. "Una moneda amb Enigma?", inh.cat. 2004, p. 1
- (2) ADZERIAS I CAUSI, GUSTAU. "Una moneda amb Enigma?", inh.cat. 2004, p. 1
- (3) CRUSAFONT I SABATER, M; BALAGUER, ANNA MARIA. "En el darrer any de la peseta... o peceta". Acta Numismàtica-31. Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (Institut d'Estudis Catalans) 2001, Barcelona, p. 164
- (4) CRUSAFONT I SABATER, M; BALAGUER, ANNA MARIA. "En el darrer any de la peseta... o peceta". Acta Numismàtica-31. Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (Institut d'Estudis Catalans) 2001, Barcelona, p. 162
- (5) CRUSAFONT I SABATER, M; BALAGUER, ANNA MARIA. "En el darrer any de la peseta... o peceta". Acta Numismàtica-31. Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (Institut d'Estudis Catalans) 2001, Barcelona, p. 165
- (6) MARTÍNEZ, JAVIER. "1 Peseta 1836-1837 Barcelona. La peseta de los *Peseteros*". Numismático Digital, p. 1
- (7) CRUSAFONT I SABATER, M; BALAGUER, ANNA MARIA. "En el darrer any de la peseta... o peceta". Acta Numismàtica-31. Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (Institut d'Estudis Catalans) 2001, Barcelona, p. 157
- (8) CRUSAFONT I SABATER, M. "Glossari Català de Numismàtica". Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (Institut d'Estudis Catalans) 2017, Barcelona, p. 458.
- (9) GOIG, E. (1974), *La moneda catalana de la Guerra de la Independència (1808-1814)*, Circulo Filatélico y Numismático, Barcelona, p. 46, núm. 22.

(10) CRUSAFONT I SABATER, M. (2009), *Catàleg General de la Moneda Catalana, Països catalans i corona Catalano-Aragonesa (s.V aC-s. XX dC)*, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (IEC), Barcelona, p. 844, núm. 6043 b.

(11). MARTÍNEZ, JAVIER. "1 Peseta 1836-1837 Barcelona. La peseta de los *Peseteros*". Numismático Digital, p.1

SIGNAT
JAUME BENAGES I PÀMIÉS
(Tarragona)
8-4-2021